

Агаркова О. І.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри поліцейської діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів поліції
Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТАКТИКА ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ АБО НЕЗАКОННОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ ЛІСУ В УКРАЇНІ

Наразі забезпечення національної безпеки і оборони України, відсіч і стримування збройної агресії Російської Федерації, також вносить суттєві корективи до роботи лісової галузі нашої держави. Практично з перших днів війни виникли величезні потреби у деревині для оборонного сектору – облаштування фортифікаційних споруд, оборонних укріплень, дров для опалення та приготування їжі. Масова вирубка лісів, у тому числі незаконна, призводить до ерозії ґрунтів, виснаження річок, негативних змін клімату, що погіршує життя людей. У 2022 р. зареєстровано 4018 кримінальних правопорушень проти довкілля, з-поміж яких стабільним лідером за ключовими показниками є незаконна порубка лісу, а саме обліковано 2454 кримінальних правопорушень [1]. Тобто, одним із основних завдань держави є вдосконалення заходів щодо охорони лісового фонду, запобігання завданню йому шкоди та вчиненню правопорушень у сфері використання лісових ресурсів.

В умовах погіршення криміногенної ситуації, воєнного стану, докорінних змін кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики, науково обґрунтовані пропозиції науковців (С. О. Книженко, А. О. Новицький, В. О. Одерій, О. М. Пилипенко та ін.) потребують окремого дослідження особливостей проведення огляду під час розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу.

Слідчий огляд при розслідуванні злочину, передбаченого ст. 246 КК України, є найбільш важливою й трудомісткою слідчою (розшуковою) дією.

Під час загального огляду, коли слідчий здійснює обхід території, де виявлено розкрадання лісодеревини, особлива увага приділяється забезпеченню збереження навколишньої обстановки, об'єктів та слідів, що знаходяться на місці кримінального правопорушення.

Коли межі огляду місця розкрадання лісодеревини встановлено, слідчому необхідно враховувати, що вони можуть розширюватись або

звужуватися залежно від встановлених обставин й отриманої інформації. Межі огляду повинні включати: територію, де вчинено кримінальне правопорушення або виявлені сліди, предмети, які в подальшому будуть визнані речовими доказами; ділянка місцевості, транспортні засоби, де злочинець перебував безпосередньо перед вчиненням кримінального правопорушення; інші ділянки місцевості, житла, дворові будівлі, склади, сховища, транспортні засоби, де можуть бути сліди і предмети, що мають відношення до розслідуваної події; імовірні шляхи підходу та відходу злочинців тощо.

У зв'язку з тим, що площа розкрадання лісодеревини є великою, то територію огляду доцільно поділити на невеликі сектори (що мають форму квадратів) та використовувати фронтальний спосіб огляду [4, с. 169].

Зважаючи на можливості сучасних техніко-криміналістичних засобів, вони застосовуються при проведенні огляду в ході розслідування розкрадання лісодеревини:

1). Під час виникнення труднощі, пов'язаних із прив'язкою до місцевості виявлених слідів – є доцільним запровадження в практику розслідування супутникових GPS/GLONASS-приймачів, що входять до системи глобальної супутникової навігації. За відсутності GPS-навігаторів слідчий повинен робити прив'язку до постійних орієнтирів: доріг, відгалуження річок або струмків з обов'язковим прив'язуванням до сторін світу, що має бути зафіксовано на схемі місця події та відображено у фототаблиці [3, с. 127] або кадастрового номеру земельної ділянки.

2). Під час загального огляду необхідно проводити фото- або відеофіксацію місця події без внесення змін до його обстановки, доцільно застосовувати фото- або відеозйомку з використанням квадрокоптера.

Особливістю техніко-криміналістичного забезпечення розслідування розкрадання лісодеревини є те, що під час проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема під час огляду місця події, слідчий, прокурор не завжди може забезпечити повноту вилучення носіїв інформації, надати попередню оцінку інформативної значущості вилучених програмних і апаратних засобів, вжити заходів для максимального збереження інформаційних слідів. У таких випадках виникає потреба у спеціальному обладнанні, залученні відповідних профільних фахівців.

Під час детального огляду слідчий повинен спрямовувати свої дії на виявлення та вилучення наступних слідів кримінального правопорушення:

1). Слідів, що пов'язані з предметом посягання (пеньки, зрубані дерева (чагарники), а також їх частини). Саме це дасть змогу слідчому встановити об'єм порубки, її різновид, тривалість і періодичність, а також визначити кількість осіб, яких залучали до її проведення.

2). Слідів знарядь і засобів учинення злочину. Детальне дослідження слідів, що залишилися на предметі злочинного посягання, може з великою долею вірогідності вказати на знаряддя, якими було виконано відділення

стовбура дерева від кореня, його розкрязування та трелювання (сокирою, ручною пилою, електро- або бензопилою тощо).

3). Слідів взуття та транспортних засобів. Місцем виявлення слідів є оголений ґрунт: узбережжя рік та озер, дороги, стежки та інші місця, де за різних обставин (унаслідок руху транспортних засобів або трелювання деревини) було здерто шар лісової підстилки. Також сліди взуття злочинців і частки ґрунту можна виявити на килимках наявного на місці події автотранспорту. За виявленими слідами взуття слідчий має можливість установити дані щодо кількості залучених до незаконної порубки осіб, шляхів їхнього підходу та відходу, а також ідентифікувати конкретне взуття за залишеними ним слідами, що належить певним особам. Сліди транспортних засобів дають змогу встановити модель, напрям руху, ступінь навантаження, а також ідентифікувати конкретний транспортний засіб.

4). Біологічні сліди людини (кров, слина, піт, виділення з носа тощо), за допомогою яких слідчий отримує орієнтувальну інформацію щодо кількості осіб, які здійснювали порубку; наявність у злочинців ушкоджень, особливостей будови щелепи тощо, а за допомогою проведення відповідних експертиз може довести факт знаходження конкретних осіб на місці незаконної порубки лісу або їх безпосередню участь у її вчиненні.

Оглядаючи технічні засоби, знаряддя та пристосування незаконної порубки лісу, у протоколі огляду потрібно відобразити номери основних вузлів і агрегатів, зафіксувати, у якому стані перебувають ці засоби (увімкнені або вимкнені двигуни, чи придатні до роботи тощо).

Не менш важливим завданням під час проведення огляду є правильне вилучення виявлених та упакування слідів злочину та зразків, саме тому поряд із слідами правопорушення обов'язково необхідно відбирати та упакувати зразки ґрунту, фрагменти деревини шляхом здійснення поперечних зрізів (спилів) тощо. Проведення вказаних дій краще доручити залученим спеціалістам.

Під час організації та проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо незаконної порубки, перевезення, зберігання, збуту лісу, необхідно враховувати надзвичайний правовий режим, який поширюється на територію де відбувається досудове розслідування. Тобто, проведення досудового розслідування в умовах воєнного стану має відповідну процедуру, визначену законодавством, і територію поширення. Це відповідно впливає на дію кримінального процесуального законодавства у просторі та часі.

Необхідно також зазначити, що виявлені під час огляду певні речі, які не вилучені законом з обігу (у нашому випадку незаконно добута деревина, автомобільна техніка, знаряддя і пристосування для незаконної порубки лісу тощо), вони автоматично набувають статусу «тимчасово вилучених» (ч. 2 ст. 168 КПК України). Відповідно до ч. 5 ст. 171 КПК України, на вилучене майно накладається арешт.

Отже, врахування таких особливостей проведення окремих слідчих (розшукових) дій і заходів забезпечення кримінального провадження під час розслідування, дозволить зібрати максимально повну інформацію про кримінальне правопорушення, передбачене ст. 246 КК України, надасть можливість оцінити зібрані докази в сукупності, уникнути неповноти досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Карчевський М. В. Протидія злочинності в Україні: інфографіка. URL: https://ioyfgl-nikolay-karchevskiy.shinyapps.io/ukraine2022/_w_b03305a2/#tab-7463-1
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
3. Пилипенко О. М. Основи методики розслідування незаконної порубки лісу: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 199 с.
4. Федорко Д. Є. Розслідування незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2022. 272 с.